

Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики: Тези III Всеукраїнської науково-практичної конференції / Дніпропетровськ, ДНУ імені Олеся Гончара, 8-9 грудня 2011 р. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2011. – С. 8–10.

О.П.Воробйова

Київський національний лінгвістичний університет

**КОГНІТОЛОГІЯ ЯК ЕКСПЕРІЄНЦІЙНИЙ МІФ:
МЕТОДИКИ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТУ**

*А голова предмет темный и
исследованию не подлежит*

Г. Горин. Формула любви

Когнітивний зсув у текстових студіях спирається на заміну традиційного об'єктивістського міфу осмислення дійсності міфом досвідним, експерієнційним, згідно з яким замість парадигмальних метафор чорного ящика і комп'ютера, що асоціювалися з роботою свідомості, ключовими стають метафора сітки (павутиння) й онтологічна триада "мозок :: тіло :: розум" як унаочнення ідеї втіленого розуміння (embodied understanding). Такий підхід сприяє усвідомленню феномену досяжності (accessibility) не лише в теоретичному (як вектору концептуалізації), а й в інструментальному плані, коли мова і текст тлумачаться як вікно у свідомість і підсвідомість мовця чи-то продуцента дискурсу, що уможливорює реконструкцію ментальних структур і їх конфігурацій на основі словесної тканини.

Виходячи з того, що основними механізмами концептуалізації, яка забезпечується засобами мови, тексту або дискурсу, прийнято вважати аналогію, асоціацію, логічні зв'язки (включаючи причинно-наслідкові) та поєднання суперечливого аж до несумісного, можна припустити, що існують системні кореляції між задіяними механізмами осмислення дійсності й методиками концептуального аналізу мовного чи текстового матеріалу. При цьому, початковим етапом застосування кожної з цих методик є визначення в тексті певних точок відліку, тобто акцентованих чи іншим чином виділених елементів та/або їх конфігурацій, які привертають увагу читача. Спосіб дальшого моделювання ментальних структур залежить від об'єкту аналізу (композиція тексту, його образність чи символіка,

приховані смисли), дослідницького ракурсу і типу тексту. Так, для реконструкції концептуального остову текстових ситуацій, передовсім у нехудожньому дискурсі, доцільно застосовувати методику фреймового аналізу, що передбачає побудову окремих фреймів, сценаріїв чи скриптів або їх мереж залежно від виявів статички чи динаміки в текстовій інтерпретації референтних ситуацій. Аналогія – за шкалою від ототожнення до виявів модусу фіктивності (нібито, als ob, as if) – складає основу як самих концептуальних метафор, так і методики їх реконструкції, що відбувається за таким алгоритмом: 1) визначення змісту концептосфери мети, тобто концептуальних референтів, = **ЩО ОПИСУЄТЬСЯ**; 2) виведення складових концептосфери джерела, тобто концептуальних корелятів, = **ЯК / КРІЗЬ ЯКУ ПРИЗМУ ЦЕ ОПИСУЄТЬСЯ**; 3) встановлення характеру перехресного мапування = **ЩО ВИСВІТЛЕНО ПРИ ОПИСІ**; 4) окреслення діапазону (range) концептуальних метафор (один референт – декілька корелятів) = **ЯКІ ОБРАЗИ ЗАДІЯНІ**; 5) окреслення обсягу (scope) концептуальних метафор (один корелят – декілька референтів) = **ЯКІ РЕФЕРЕНТИ ОХОПЛЕНО ОДНИМ ОБРАЗОМ**; 6) проведення підрахунків для визначення образних пріоритетів тексту, жанру чи когнітивного стилю автора/письменника; 7) встановлення мережових зв'язків між концептуальними тропами з огляду на семантику їхніх складових та породжуваних ними асоціації.

Реконструкцію прихованих текстових смислів метафоричного чи неметафоричного характеру найефективніше забезпечує методика побудови мереж концептуальної інтеграції (блендінгу), що передбачає такі основні етапи: 1) визначення принципу співвіднесення задіяних у тексті ділянок досвіду, які позначаються як ввідні ментальні простори (МП); 2) попереднє структурування цих МП за певною рольовою схемою; 3) фіксація визначеної рольової схеми в породжувальному МП; 4) конкретизація структури кожного з ввідних МП за обраною схемою; 5) послідовне співвіднесення окремих позицій ввідних МП між собою; 6) встановлення ступеня злиття цих позицій в інтегрованому просторі чи їх

заміни одна одною; 7) виведення і формулювання емерджентного значення (тобто нового неадитивного смислу) за логікою інтегрованого МП (бленду).